

რეკომენდაციები უმცირესობათა ენების
ტელერადიომაუწყებლობაში გამოყენების თაობაზე

2003 წლის ოქტომბერი

რეკომენდაციები უმცირესობათა ენების
ტელერადიომაუწყებლობაში გამოყენების თაობაზე

2003 წლის ოქტომბერი

მოცემულ ბუკლეტში მოყვანილი ინფორმაცია თავისუფლად შეიძლება
გამრავლდეს; მითითება პირველწყაროზე მისასაღმებელია.

ISBN 10: 90 – 7598908 – 3

ISBN 13: 978 – 90 – 75989 – 08 – 3.

დამატებითი ინფორმაციისათვის მიმართეთ:

ეუთო-ს ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის ოფისს

Prinsessegracht 22

2514 AP ჰააგა

ტელ: +31 (0)70 312 5500

ფაქსი: +31 (0)70 363 5910

ელ-ფოსტა: hcnm@hcnm.org

www.osce.org/hcnm/

შესავალი

1992 წლის ივლისში ჰელსინკში მიღებული გადაწყვეტილებით, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციამ (ეუთო) დააფუძნა ეროვნული უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის თანამდებობა, რომელიც მოწოდებულია “ხელი შეუწყოს ეროვნულ უმცირესობათა შორის კონფლიქტების თავიდან აცილებას ადრეულ ეტაპზე”. ეს ნაბიჯი, ძირითადად, წარმოადგენდა რეაგირებას ყოფილ იუგოსლავიაში შექმნილ ვითარებაზე, რომელიც ზოგიერთების ვარაუდით შეიძლება განმეორებულიყო ევროპის სხვა ქვეყნებშიც – განსაკუთრებით კი იმ ქვეყნებში, რომლებიც ახორციელებენ გადასვლას დემოკრატიულ სახელმწიფო წყობილებაზე და ამგვარად გააქარწყლებდა მშვიდობისა და კეთილდღეობის მიღწევის იმედს, რომელიც გათვალისწინებულია 1990 წლის ნოემბერში სახელმწიფოთა და მთავრობათა მეთაურების მიერ მიღებულ *პარიზის ქარტიაში ახალი ევროპისთვის*.

პირველი უმაღლესი კომისარი გახდა ბატონი მაქს ვან დერ სტული, რომელიც თავისი მოვალეობის შესრულებას შეუდგა 1993 წლის 1 იანვარს. საკუთარ მდიდარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით, როგორც ყოფილმა პარლამენტის დეპუტატმა, ნიდერლანდების საგარეო საქმეთა მინისტრმა, მუდმივმა წარმომადგენელმა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში (გაერო) და წლების მანძილზე ადამიანის უფლებათა დამცველმა, ბატონმა მაქს ვან დერ სტულმა განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილა ევროპაში ეროვნულ უმცირესობათა და სახელმწიფო მეთაურთა შორის არსებულ იმ მრავალრიცხოვან კონფლიქტზე, რასაც, მისი თვალსაზრისით, შესაძლოა მოჰყოლოდა მდგომარეობის შემდგომი გამწვავება. 2001 წლის 1 ივლისს, ის ამ თანამდებობაზე შეცვალა შვედმა დიპლომატმა, ელჩმა როლფ ეკეუსმა, რომელიც ევროპაში უშიშროებისა და თანამშრომლობის კონფერენციის (ეუთკ) აქტიური მონაწილე იყო პოსტკომუნისტურ გარდამავალ ეტაპზე და კარგადაა ცნობილი თავისი საქმიანობით შეიარაღებისა და განიარაღების კონტროლის სფეროში, განსაკუთრებით კი, როგორც გაეროს სპეციალური კომისიის აღმასრულებელი თავმჯდომარე ერაყის საკითხში, სადაც ის 1991–1997 წლებში ხელმძღვანელობდა შეიარაღებათა ინსპექტორებს. ტაქტიკური დიპლომატიური მეთოდების გამოყენებით, ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარი წლების

მანძილზე აქტიურად იყო ჩართული ისეთი ქვეყნების საშინაო საქმეებში, როგორცაა: ალბანეთი, ხორვატია, ესტონეთი, საბერძნეთი, უნგრეთი, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, ლატვია, ყოფილი იუგოსლავური რესპუბლიკა – მაკედონია, მოლდოვა, რუმინეთი, სერბია და მონტენეგრო, სლოვაკეთი და უკრაინა. ის, უპირველეს ყოვლისა, ყურადღებას ამახვილებდა იმ შემთხვევებზე, როდესაც ესა თუ ის ეროვნული ან ეთნიკური ჯგუფი ერთ ქვეყანაში უმრავლესობას, ხოლო მეორეში – (ხშირ შემთხვევაში მეზობელ ქვეყანაში) – უმცირესობას წარმოადგენს; შესაბამისად ისინი ორივე ქვეყნის ხელისუფლების ინტერესთა სფეროში ექცევიან, რაც თავის მხრივ, ქვეყნებს შორის დაძაბულობას და ხშირად კონფლიქტურ სიტუაციასაც ქმნის. სწორედ ამგვარმა დაძაბულმა ეპიზოდებმა განსაზღვრეს ბევრი რამ ევროპის ისტორიაში.

ეროვნულ უმცირესობათა შორის დაძაბულობის პრობლემების გადაწყვეტისას, ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარი მოქმედებს როგორც დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი პირი. მიუხედავად იმისა, რომ მას არ აკისრია კონტროლის ფუნქცია, იგი ხელმძღვანელობს ისეთი საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ ნორმებით, რომლებსაც ის იყენებს ანალიზის ძირითად პარამეტრებად და რომლებიც საფუძვლად ედება მის კონკრეტულ რეკომენდაციებს. ამასთან დაკავშირებით ძალზე მნიშვნელოვანია აღვნიშნოთ ის ვალდებულებანიც, რომლებიც იკისრეს ეუთოს წევრმა სახელმწიფოებმა, განსაკუთრებით კი ის ვალდებულებანი, რომლებიც მოცემულია 1990 წლის კოპენჰაგენის კონფერენციის დოკუმენტში ჰუმანური განზომილების საკითხზე. ამ დოკუმენტის IV ნაწილში დეტალურად არის განხილული ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებული ნორმები. ეუთოს წევრი ყველა სახელმწიფო ექვემდებარება გაეროს ნორმებს ადამიანის უფლებათა სფეროში, რაც თავის მხრივ მოიცავს როგორც ზოგადად ადამიანის, ასევე ეროვნულ უმცირესობათა უფლებებს. ეუთოს წევრ სახელმწიფოთა დიდი უმრავლესობა ამავე დროს ექვემდებარება ევროპის საბჭოს ნორმებს.

ათი წლის მანძილზე ინტენსიური მუშაობის შედეგად ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესმა კომისარმა შესძლო გამოეკვეთა ყველა ის საკითხი, რომლებიც მთელ რიგ ქვეყნებში პერიოდულად მოითხოვდნენ მის განსაკუთრებულ ყურადღებას. მათ შორის არის ეროვნულ

უმცირესობათა განათლების საკითხი, ენების ჯეროვნად გამოყენების, პიროვნების თვითმყოფადობის შენარჩუნებისა და განვითარების საკითხები. მესამე საკითხი, რომელიც არაერთხელ წამოჭრილა მთელ რიგ სიტუაციებში, და რომელშიც ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარი აქტიურად იყო ჩართული, ეხება ეროვნულ უმცირესობათა ეფექტურ მონაწილეობას სახელმწიფოს მართვაში. შესაბამის ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების ჯეროვნად გამოყენების მიზნით, ეუთოს ტერიტორიაზე ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესმა კომისარმა თხოვნით მიმართა ეროვნებათაშორის ურთიერთობის ფონდს—არასამთავრობო ორგანიზაციას (ეს ორგანიზაცია ამჟამად აღარ არსებობს), რომელიც 1993 შეიქმნა ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის მხარდასაჭერად სპეციალური პროგრამების განხორციელების მიზნით, ერთმანეთთან დაეკავშირებინა საერთაშორისო ავტორიტეტის მქონე დამოუკიდებელ ექსპერტთა სამი ჯგუფი რეკომენდაციათა სამი პაკეტის შემუშავების მიზნით. ეს რეკომენდაციებია: ჰააგის რეკომენდაციები ეროვნულ უმცირესობათა განათლების უფლების შესახებ (1996); ოსლოს რეკომენდაციები ეროვნულ უმცირესობათა ენობრივი უფლებების შესახებ (1998); ლუნდის რეკომენდაციები ეროვნულ უმცირესობათა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ეფექტური მონაწილეობის შესახებ (1999). ეს რეკომენდაციები შემდგომში საფუძვლად დაედო მთელ რიგ ქვეყნებში პოლიტიკოსთა და კანონმდებელთა საქმიანობას, როგორც სახელმძღვანელო პრინციპი. ამ რეკომენდაციების ტექსტის მიღება (რამდენიმე ენაზე) შესაძლებელია უფასოდ ეროვნული უმცირესობის უმაღლესი კომისრის ოფისში; ასევე ელექტრონული ვერსიით შემდეგ მისამართზე: www.osce.org/hcnm/documents/recommendations

კიდევ ერთი საკითხი, რომლითაც დაინტერესდა ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარი, არის ეროვნულ უმცირესობათა ენის/ენების გამოყენება როგორც კომუნიკაციის საშუალება ტელერადიომაუწყებლობაში. რიგმა სახელმწიფოებმა მიიღეს ზომები ეროვნულ უმცირესობათა ენების გამოყენების შეზღუდვის მიზნით. ამ ნაბიჯის განხორციელების მიზნით მიღებულ იქნა შესაბამისი კანონმდებლობა, რომლის საფუძველზეც შეიზღუდა ტელერადიომაუწყებლობის დრო გარკვეულ ენებზე კვოტების დაწესების გზით. (როგორც წესი, ეს შეზღუდვები შეეხო მოსახლეობის უმრავლესობათა ენებს, რომლებსაც გააჩნიათ “ოფიციალური” ან

“სახელმწიფო” ენის სტატუსი). ამგვარმა პრაქტიკამ უარყოფითი რეაქცია გამოიწვია ეროვნულ უმცირესობათა შორის მთელ რიგ სახელმწიფოებში, ვინაიდან იგი ფაქტიურად ზღუდავს მათი ენების გამოყენების შესაძლებლობას ტელერადიომაუწყებლობაში.

2001 წლის მარტში გამართულ ეუთოს დამატებით თათბირზე ჰუმანური განზომილების თაობაზე, რომელიც მიემდვნა აზრის გამოხატვის თავისუფლებას, რიგმა ეუთოს წევრმა სახელმწიფოებმა განსაკუთრებული ინტერესი გამოიჩინეს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა და ეროვნულ უმცირესობათა საკითხების მიმართ. მოგვიანებით, იმავე თვეში, რამდენიმე დელეგაციამ თხოვნით მიმართა მუდმივ საბჭოს, რათა ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლეს კომისარსა და ეუთოს წარმომადგენელს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა თავისუფლების საკითხში, ერთობლივად ეზრუნათ ამ საკითხებზე მჭიდრო ურთიერთთანამშრომლობის საფუძველზე.

ამ პრობლემატური საკითხების მოგვარების მცდელობის მიზნით, ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესმა კომისარმა მიიღო გადაწყვეტილება ერთდროულად განახორციელოს ორი პარარელური და ურთიერთმემკვსები პროცესი და განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილოს ენის საკითხზე, როგორც კომუნიკაციის საშუალებაზე ტელერადიომაუწყებლობაში. პირველი პროცესი წარმოადგენდა ეუთოს რეგიონში სახელმწიფო პრაქტიკის მიმოხილვას ძირითადი ფაქტების დადგენის მიზნით (ეს მიმოხილვა არსებითად მოიცავდა კანონმდებლობას, კანონქვემდებარე აქტებს და ფუძემდებლურ სასამართლო პრაქტიკას) ტელერადიომაუწყებლობაში ეროვნული უმცირესობის ენების გამოყენების რეგულირებასთან დაკავშირებით. ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარის თხოვნით პროგრამის მონაწილეთა მიერ ჩატარებულ იქნა მიმოხილვა მასმედიის შედარებით სამართალსა და პოლიტიკაში ოქსფორდის უნივერსიტეტის უოლფსონ კოლეჯის სოციალურ – იურიდიული სწავლების ცენტრსა და ამსტერდამის უნივერსიტეტის საინფორმაციო სამართლის ინსტიტუტში. ამ გამოკვლევათა შედეგების მიღება შეგიძლიათ ელექტრონული გზით <http://www.ivr.nl/staff/mcgonagle.html>. მეორე, ცალკე მიმდინარე, მაგრამ პირველთან მჭიდროდ დაკავშირებული პროცესის მსვლელობისას, ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარი

(ეუთოს წარმომადგენლის ოფისთან მჭიდრო თანამშრომლობით მასმედიის თავისუფლების საკითხში), უშუალოდ პასუხისმგებელ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ერთად შეუდგა საერთაშორისო ნორმატივების (და შესაბამისი საპრეცედენტო სამართლის) სპეციფიური შინაარსის შესაბამისი სტატიების ანალიზს. 2002 წლის მარტში ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის ინიციატივით ჩატარდა ექსპერტთა პირველი შეკრება, რომელშიც შედიოდნენ შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციათა წარმომადგენლები, დამოუკიდებელი პირები და არასამთავრობო ორგანიზაციათა წარმომადგენლები. ექსპერტთა მეორე შეკრება ჩატარდა 2003 წლის ივნისში. საგანგებოდ მომზადებულ მოხსენებაზე დაყრდნობით, ამ შეკრების მიზანს წარმოადგენდა რეკომენდაციების პროექტის განხილვა “ტელერადიომაუწყებლობაში ეროვნულ უმცირესობათა ენების გამოყენების თაობაზე”. ჩატარებული სამუშაოს შედეგიდან გამომდინარე, დამოუკიდებელი ექსპერტები 2003 წლის შემოდგომაზე შეთანხმდნენ თანდართულ დირექტივებზე.

დამოუკიდებელი ექსპერტთა შორის იყვნენ:

ქალბატონი ჯულია აპოსტოლი (კანადა), პასუხისმგებელი პირი იურიდიულ საკითხებზე, სტატია 19, გაერთიანებული სამეფო;
დოქტორი ელენე ჩერნიავსკა (უკრაინა) ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის პროექტების ხელმძღვანელი, მასმედიის ევროპული ინსტიტუტი, (გერმანია);
ქალბატონი მარია ამორ მარტინ ესტებანეს (ესპანეთი), მეცნიერ-მუშაკი და კონსულტანტი, ოქსფორდის უნივერსიტეტის სოციალურ-სამართლებრივი კვლევის ცენტრი, გაერთიანებული სამეფო;
პროფესორი კაროლ იაკუბოვიჩი (პოლონეთი), ექსპერტი, პოლონეთის ეროვნული ტელერადიომაუწყებლობის საბჭო;
ბატონი მარკ ლატიმერი, (გაერთიანებული სამეფო), დირექტორი, “მაინორიტი რაიტს გრუფ ინთერნეშნლ” გაერთიანებული სამეფო;
ბატონი ტარლაგ მაკგონაგლი (ირლანდია) მეცნიერ-მუშაკი/რედაქტორი, საინფორმაციო სამართლის ინსტიტუტი (IViR), ამსტერდამის უნივერსიტეტი, ნიდერლანდები;
პროფესორი ტომ მორინგი (ფინეთი), სოციალურ მეცნიერებათა შვედური ინსტიტუტი, ჰელსინკის უნივერსიტეტი, ფინეთი;

პროფესორი მონრო ფრაისი (აშშ), კარდოზოს სახელობის სამართლის ინსტიტუტი ნიუ-იორკი, აგრეთვე თანადირექტორი, მასმედიის შედარებითი სამართლისა და პოლიტიკის სოციალურ-სამართლებრივი სწავლების ცენტრი, ოქსფორდის უნივერსიტეტი, გაერთიანებული სამეფო.

ორივე თათბირის მუშაობაში და შეთანხმების შემდგომ პროცესში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ევროპის საბჭოს სამდივნომ, ევროპული კომისიის იურიდიულმა სამსახურმა, ბალტიის ზღვის სახელმწიფოთა საბჭოს დემოკრატიული განვითარების კომისრის ოფისმა და ეუთოს მასმედიის თავისუფლების საკითხთა წარმომადგენლის ოფისმა.

ვინაიდან ეროვნულ უმცირესობათა უფლებების არსებული ნორმები წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა ნაწილს, კონსულტაციების დროს ექსპერტთათვის ამოსავალ წერტილად იქცა ის აზრი, რომ სახელმწიფოები ვალდებულნი არიან დაიცვან ადამიანის უფლებათა ყველა ნორმა, მათ შორის დისკრიმინაციის დაუშვებლობისა. გარდა ამისა, ექსპერტების აზრით ადამიანის უფლებათა დაცვის საბოლოო მიზანს წარმოადგენს პიროვნების სრულყოფილი და თავისუფალი განვითარება თანასწორობის პირობებში. შესაბამისად, ექსპერტები ვარაუდობენ, რომ სამოქალაქო საზოგადოება უნდა იყოს ღია და მოქნილი რათა მოხდეს ყველა ადამიანის ინტეგრაცია, მათ შორის ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლებისა. უფრო მეტიც, ვინაიდან კეთილსინდისიერი და დემოკრატიული მართვის მიზანს წარმოადგენს მთელი მოსახლეობის მოთხოვნილებათა და ინტერესების დაკმაყოფილება, ეს თავისთავად გულისხმობს იმას, რომ ყველა მთავრობა ცდილობს მაქსიმალური შესაძლებლობებით უზრუნველყოს მისი იურისდიქციის ქვეშ მყოფი ყველა ადამიანი, მათ შორის ეროვნული უმცირესობანიც, რათა მათთვის უფრო ხელმისაწვდომი გახდეს მასმედია – ყოველგვარი ინფორმაციის გავრცელება და მიღება, მათ შორის საკუთარ ენაზეც. ყოველივე ეს გამომდინარეობს როგორც პლურალიზმის, შემწყნარებლობისა და ფართო მსოფლმხედველობის პრინციპებიდან, ასევე დამოუკიდებელი და პლურალისტული მასმედიის

განსაკუთრებული როლიდან, რაც თავისუფალი, ღია და დემოკრატიული საზოგადოების მთავარ პირობას. წარმოადგენს.¹

ადრე შემუშავებული ჰააგის,ოსლოს და ლუნდის რეკომენდაციებთან ერთად, ამ თანდართული რეკომენდაციების მიზანია ხელი შეუწყოს სახელმწიფოთა მიერ კონკრეტული ზომების მიღებას, რაც შესაბამისად ხელს შეუწყობს ეროვნული უმცირესობის საკითხთან დაკავშირებული დამაბულობის შენელებას და ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის მთავარი მიზნის განხორციელებას – კონფლიქტების თავიდან აცილებას. უმაღლესი კომისრის გამოცდილება და შესაბამისი საერთაშორისო ნორმები ცხადყოფს, რომ ამგვარი ზომები მიღებულ უნდა იქნეს ღია ფორმით, ყველა დაინტერესებული მხარის მონაწილეობით რათა მოხდეს საზოგადოების ინტეგრაცია, რაც ხელს შეუწყობს და გააძლიერებს სოციალურ ერთობას.

არსებული უფლებების შინაარსის განმარტებით, რეკომენდაციები მიზნად ისახავს სახელმწიფოებისათვის პრაქტიკული დახმარების გაწევას ისეთი პოლიტიკისა და რეკომენდაციების შემუშავებაში, რომელიც სრულად შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტების ფორმულირებასა და სულისკვეთებას და მხედველობაში იღებს მოსახლეობის ყველა სექტორის, მათ შორის ენობრივი უმცირესობების წარმომადგენელთა მოთხოვნილებებსა და ინტერესებს. საერთაშორისო სტანდარტების თანმიმდევრული ასახვის გზით, რეკომენდაციები მოქნილად რეაგირებენ სხვადასხვა სახელმწიფოში არსებულ რეალურ სიტუაციებზე, მათ შორის ზოგიერთი ენის განსაკუთრებული სავალალო მდგომარეობის გამო, შესაბამისად, ამ ენების როლის გაძლიერების სურვილის გათვლით. იმისათვის, რომ წარდგენილ იქნეს შემდგომი რეკომენდაციები კონკრეტულ სიტუაციებში პრობლემების გადასაწყვეტად და შესაძლებელი გახდეს სახელმწიფო პრაქტიკის მიმოხილვაში მოყვანილი დადებითი გამოცდილების მაგალითების გამოყენება, წამოყენებულია რიგი წინადადებებისა იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა შეასრულონ

¹ შენიშვნა: იხილე მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1976 წლის 7 დეკემბერის გადაწყვეტილება საქმეში *ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*, სერია A. №24, პარაგრაფი 49. იხილე ასევე კოპენჰაგენის ჰუმანური განზომილების შესახებ კონფერენციის დოკუმენტის (1990წ) პრეამბულა, რომელშიც ეუთოს მონაწილე სახელმწიფოებმა გამოხატეს თავისი მხარდაჭერა დემოკრატიისა და პლურალიზმის იდეალებისადმი.

სახელმწიფოებმა თავისი ვალდებულებები ენობრივი უმცირესობების მიმართ.

რეკომენდაციები წაკითხული და რეალიზებული უნდა იყოს კომუნიკაციის სფეროში მზარდი შესაძლებლობების გათვალისწინებით, თანამედროვე ტელერადიომაუწყებლობის ტექნოლოგიური განვითარებისა და ყველა ენის თანაბრად გამოყენების კონტექსტში. რეკომენდაციებში ასევე ასახულია თავისუფალი საბაზრო ურთიერთობების მნიშვნელოვანი როლი მაუწყებლობის განვითარების, მრავალფეროვნებისა და დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის საქმეში, რაც იძლევა უმცირესობათა ენების გამოყენების ვალდებულების რეალიზაციის არჩევანის საშუალებას მაუწყებლობის როგორც სახელმწიფო, ასევე კერძო სექტორში.

რეკომენდაციები დაყოფილია ოთხ ქვესათაურად, რომლებშიც დაჯგუფებულია ჩვიდმეტი ინდივიდუალური რეკომენდაცია უმცირესობათა ენების ზოგადი პრინციპების, პოლიტიკის, რეგულირებისა და მხარდაჭერის შესაბამისად. ყველა რეკომენდაცია განმარტებულ უნდა იქნეს I ნაწილში მოყვანილი ძირითადი პრინციპების შესაბამისად. II ნაწილი ადგენს მოცემულ სფეროში სახელმწიფოთა მიერ პოლიტიკისა და კანონმდებლობის შემუშავების აუცილებლობას და იძლევა შესაბამის რეკომენდაციებს. ასევე განსაზღვრულია დაშვებული რეგულირების ზოგიერთი პარამეტრი. ბოლო ნაწილში მოყვანილია უმცირესობათა ენების მხარდაჭერის რამდენიმე ალტერნატიული წინადადება. ყოველი რეკომენდაციის უფრო დეტალური განმარტება მოიპოვება თანდართულ განმარტებით ბარათში, რომელიც შეიცავს პირდაპირ მითითებებს შესაბამის საერთაშორისო სტანდარტებზე.

ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისარი იმედოვნებს, რომ რეკომენდაციები ფართოდ იქნება გამოყენებული და გავრცელებული.

რეკომენდაციები უმცირესობათა ენების ტელერადიომაუწყებლობაში გამოყენების შესახებ

I. ზოგადი პრინციპები

1) აზრის გამოხატვის თავისუფლება

ყოველი ადამიანს, მათ შორის ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირს, აქვს აზრის თავისუფლად გამოხატვის უფლება, ამავე დროს, აქვს უფლება მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით მიიღოს, მოიძიოს და გადასცეს ინფორმაცია და იდეები მისთვის სასურველ ენაზე, მისი არჩევანით, ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე და საზღვრების მიუხედავად.

ამ უფლების განხორციელება შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ საერთაშორისო სამართლით გათვალისწინებულ შემთხვევებში.

2) კულტურული და ენობრივი მრავალფეროვნება

სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ არჩევანის თავისუფლება ისეთი გარემოს შექმნით, რომელიც ხელს უწყობს სხვადასხვა ენაზე გადმოცემული მრავალფეროვანი ინფორმაციისა და იდეის განვითარებას.

3) თვითმყოფადობის დაცვა

ყოველ ადამიანს, მათ შორის ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირს, აქვს უფლება, შეინარჩუნოს და განავითაროს თავისი თვითმყოფადობა, მათ შორის მშობლიური ენის (ენების) ტელერადიომაუწყებლობაში გამოყენების გზით.

4) **თანასწორობა და დისკრიმინაციის დაუშვებლობა**

ყოველ ადამიანს, მათ შორის ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირს აქვს აზრის გამოხატვის თავისუფლება, ასევე საკუთარი თვითმყოფადობის ტელერადიომაუწყებლობის გზით შენარჩუნებისა და განვითარების უფლება საყოველთაო თანასწორობისა და დისკრიმინაციის დაუშვებლობის პირობებში. სახელმწიფოებმა აუცილებლობის შემთხვევაში უნდა მიიღონ განსაკუთრებული და კონკრეტული ზომები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ქმედით თანასწორობას ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილი პირის ენაზე ტელერადიომაუწყებლობის საკითხებში.

II. პოლიტიკა

5) სახელმწიფოებმა უნდა შეიმუშაონ ტელერადიომაუწყებლობაში ეროვნულ უმცირესობათა ენების გამოყენების პოლიტიკა. ეს პოლიტიკა უნდა ეფუძნებოდეს ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილი პირების მოთხოვნილებათა გამოვლენას, მათი თვითმყოფადობის შენარჩუნებისა და განვითარების მიზნით.

ამგვარი პოლიტიკის შემუშავებასა და გატარებისას, უზრუნველყოფილ უნდა იქნეს ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილი პირის უფლება მიიღოს ქმედითი მონაწილეობა საკონსულტაციო პროცესებში და წარმომადგენლობა შესაბამის დაწესებულებებსა და ორგანოებში.

6) დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოები პასუხისმგებელი უნდა იყვნენ სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელებასა და შესრულებაზე. ამგვარი ორგანოების დაფუძნება და ფუნქციონირება გამჭვირვალე უნდა იყოს.

7) სახელმწიფო პოლიტიკა მხარს უნდა უჭერდეს საზოგადოებრივ მაუწყებლობას, რომელიც უზრუნველყოფს მაღალი ხარისხის საინფორმაციო, საგანმანათლებლო, კულტურული და გასართობი პროგრამების ფართო წრეს, მათ შორის ეროვნულ უმცირესობას

განკუთვნილი პირების მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისათვის. სახელმწიფოებმა მხარდაჭერა უნდა აღმოუჩინონ, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში შექმნან ფინანსური, ტექნიკური და სხვა საჭირო პირობა საზოგადოებრივი მაუწყებლობის მიერ საკუთარი უფლებამოსილების განხორციელებისათვის.

- 8) სახელმწიფო პოლიტიკა ხელს უნდა უწყობდეს ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირებს ტელერადიომაუწყებლობის საკუთარ ენაზე შექმნასა და ფუნქციონირებაში.

III. რეგულირება

- 9) რეგულირების დასაშვებობა

სახელმწიფოებს შეუძლიათ განხორციელონ ტელერადიომაუწყებლობის რეგულირება გამოხატვის თავისუფლების დაცვისა და ხელშეწყობის მიზნით, კულტურული და ენობრივი მრავალფეროვნების, კულტურული თვითმყოფადობის მხარდაჭერისა და განვითარების მიზნით, ასევე მესამე პირთა რეპუტაციისა და უფლებათა პატივისცემის მიზნით. ამგვარი რეგულირება, ლიცენზირების ჩათვლით, კანონით უნდა იქნეს განსაზღვრული, უნდა ეფუძნებოდეს ობიექტურ და არადისკრიმინალურ კრიტერიუმებს და არ უნდა ზღუდავდეს მაუწყებლობას უმცირესობათა ენებზე.

- 10) ენების განვითარების ხელშეწყობა

ტელერადიომაუწყებლობაში ენის გამოყენების რეგულირებისას, სახელმწიფოებს შეუძლიათ მხარი დაუჭირონ ცალკეული ენების გამოყენებას. ერთი ან რამდენიმე ენის მხარდამჭერი ზომების გატარება არ უნდა იწვევდეს სხვა ენების გამოყენების შეზღუდვას. სახელმწიფოებს არ შეუძლიათ რომელიმე ენის ტელერადიომაუწყებლობაში გამოყენების აკრძალვა. ტელერადიომაუწყებლობაში რომელიმე ენის გამოყენების მხარდაჭერა არ უნდა ხელყოფდეს ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილი პირების უფლებებს.

11) რეგულირების თანაზომიერება

ნებისმიერი უფლებამოსილების მიმნიშნებელი თუ ამკრძალავი ნორმები უნდა ემსახურებოდეს კანონიერ მიზნებს და იყოს ამ მიზნების თანაზომიერი. რეგულირების თანაზომიერების განსაზღვრისას, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული სპეციფიური ფაქტორები, რომლებიც დაკავშირებულია მასმედიის ხასიათთან და სოციალური გარემოს ფართო კონტექსტთან. ეს ფაქტორები მოიცავს:

- **ღონისძიების ხასიათსა და ზომებს** მათ შორის ამ ზომების პოტენციალურ წვლილს მაუწყებლობის პროგრამების ხარისხისა და წონასწორობის დაცვის მიზნით, გამოხატვის თავისუფლების დაცვის, კულტურული და ენობრივი მრავალფეროვნების, კულტურული თვითმყოფადობის შენარჩუნებისა და განვითარების მიზნით.
- **არსებულ პოლიტიკურ, სოციალურ და რელიგიურ კონტექსტს**, რომელიც მოიცავს კულტურულ და ენობრივ მრავალფეროვნებას, მმართველ სტრუქტურებს და რეგიონალურ მახასიათებლებს.
- **ხელმისაწვდომი სამაუწყებლო მომსახურების** – საზოგადოებრივის, კერძოსა თუ უცხოურის – **მოცულობას, მრავალფეროვნებას, გეოგრაფიას, ხასიათს, დანიშნულებასა და ენებს**, ყველა (ეროვნულ, რეგიონალურ და ადგილობრივ) დონეზე. ასევე მხედველობაში მიღებულ უნდა იქნეს აუდიტორიის ფინანსური ხარჯები სხვადასხვა სახის მომსახურებაზე, მაუწყებლობის როგორც მიღებისა და ოდენობის, ასევე ხარისხის ტექნიკური შესაძლებლობანი. მხედველობაში მისაღებია აგრეთვე, როგორც ადგილი მაუწყებლობის ქსელში, ასევე თვით პროგრამის ტიპი.
- **მოცული აუდიტორიის (აუდიტორიების) უფლებებს, მოთხოვნილებებს სურვილებსა და ხასიათს**, მათ შორის მათ რიცხოვრივ პარამეტრებს, დასახლების კომპაქტურობას ყველა (ეროვნულ, რეგიონალურ და ადგილობრივ) დონეზე.

12) თარგმნასთან დაკავშირებული შეზღუდვები

მაუწყებლობა უმცირესობათა ენებზე არ უნდა ექვემდებარებოდეს თარგმნასთან, დუბლირებასთან, სინქრონულ თარგმნასა თუ სუბტიტრირებასთან დაკავშირებულ შეუსაბამო და არაპროპორციულ მოთხოვნებს.

13) საზღვართშორისი მაუწყებლობა

საზღვართშორისი მაუწყებლობის თავისუფალი მიღება, განხორციელებული, როგორც პირდაპირი, ისე განმეორებითი გადაცემის ან რეტრანსლირების გზით, არ უნდა იზღუდებოდეს ენობრივი პრინციპით.

უმცირესობათა ენაზე წარმოებული უცხოური მაუწყებლობის მისაწვდომობა არ აუქმებს სახელმწიფოს ვალდებულებას, ხელი შეუწყოს ქვეყნის შიგნით ამ ენაზე მაუწყებლობის განვითარებას, ისევე, როგორც არ ამართლებს ამ ენაზე მაუწყებლობის დროის შემცირებას.

IV. უმცირესობათა ენების მხარდაჭერა

14) სახელმწიფო მხარდაჭერა

სახელმწიფო მხარს უნდა უჭერდეს მაუწყებლობას უმცირესობათა ენებზე. ეს შეიძლება მიღწეულ იქნეს მაუწყებლობის მისაწვდომობის უზრუნველყოფით, სუბსიდიების გზით და უმცირესობათა ენებზე მაუწყებლობისთვის გამოცდილების მოპოვებისა და კადრების მომზადების გზით.

15) მაუწყებლობის მისაწვდომობა

სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ უმცირესობათა ენებზე მაუწყებლობის მისაწვდომობა, მათ შორის მაუწყებლობის სიხშირეთა განაწილების, გადაცემათა პროგრამების შედგენის, მაუწყებელთა დაფუძნებისა და მხარდაჭერის გზით. ამასთან დაკავშირებით,

მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირთა რაოდენობა, მათი დასახლების კომპაქტურობა, აგრეთვე მათი მოთხოვნილებები და ინტერესები.

უმცირესობათა ენებზე მაუწყებლობის მისაწვდომობა რეგიონალურ ან ადგილობრივ დონეზე არ ამართლებს უმცირესობათა, მათ შორის გაფანტულად მცხოვრებ უმცირესობათა, ენებზე პროგრამების გამორიცხვას საერთოეროვნული მაუწყებლობიდან.

ა. მაუწყებლობის სიხშირეები

- ლიცენზიის გაცემისას, სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ სიხშირეების გამოყოფის შესაძლებლობა უმცირესობათა ენებზე სრულმასშტაბიანი ან ნაწილობრივი მაუწყებლობისათვის.
- სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ “ღია არხების“ გამოყოფის შესაძლებლობა, ე.ი. ერთი და იმავე სიხშირეების გამოყენების შესაძლებლობა რამდენიმე ენობრივი ჯგუფის პროგრამების გადაცემისათვის, მაუწყებლობის ერთ ზონაში – იმ შემთხვევაში, თუ არსებობს ტექნიკური შეზღუდვები სიხშირეების რაოდენობის გამოყენებაში და/ან ენობრივ ჯგუფებს არ გააჩნიათ საკმარისი რესურსები საკუთარი მასმედიის შენარჩუნებისათვის.

ბ. მაუწყებლები

- სახელმწიფოებმა შესაბამისი მოთხოვნები უნდა წაუყენონ სახელმწიფო და საზოგადოებრივ მაუწყებლობებს, უმცირესობათა ენებზე მაუწყებლობის უზრუნველყოფასთან დაკავშირებით.
- სახელმწიფოებმა ასევე უნდა განიხილონ ხელსაყრელი (ფინანსური თუ სხვა) პირობების შექმნის შესაძლებლობა, უმცირესობათა ენებზე მაუწყებლობის განმახორციელებელი კერძო მასმედიის წახალისების მიზნით. ეს შეიძლება მიღწეულ იქნეს ლიცენზიების გაცემის გზით, მაგალითად, ტენდერის შედეგების მიხედვით ან განმცხადებლისგან შეთავაზების

საკასუხოდ. სახელმწიფოებს ასევე შეუძლიათ გაათავისუფლონ უმცირესობათა ენებზე მაუწყებელი მასმედია კონკურენციის შესახებ კანონმდებლობის მოთხოვნებისაგან ან შეუქმნან მათ განსაკუთრებული პირობები, რომლებიც მათ ათავისუფლებენ გარკვეული ადმინისტრაციულ – ბიუროკრატიული პროცედურებისაგან.

- იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს მაუწყებლობა უმცირესობათა ენებზე, სახელმწიფოებმა აქტიურად უნდა შეუწყონ ხელი ამგვარი მაუწყებლობის საჭიროებისამებრ შექმნას.

გ) მაუწყებლობის განრიგი

სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ უმცირესობათა ენებზე ტელერადიომაუწყებლობისათვის გამოყოფილი დროის ოდენობის მოსახლეობის რაოდენობასთან შეფარდება, მათი ინტერესების, მოთხოვნილებებისა და დასახლების კომპაქტურობის გათვალისწინებით. ამავე დროს სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ ენობრივ უმცირესობებს, მათთვის გამოყოფილი მინიმალური დროის მონაკვეთში საკუთარ ენაზე მიუწვდებოდეთ ხელი მათთვის საინტერესო ტელერადიომაუწყებლობაზე. ამ მიზნის განხორციელება შესაძლებელია ლიცენზირების საშუალებით, მათ შორის გადაცემათა ხანგრძლივობისა და ეთერში გასვლის დროის შეთანხმების გზით.

16) საბიუჯეტო დაფინანსება

სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ უმცირესობათა ენებზე განხორციელებული მაუწყებლობის ფინანსური მხარდაჭერის შესაძლებლობა. ეს შეიძლება მიღწეულ იქნეს პირდაპირი სუბსიდიების გზით, ხელსაყრელი საფინანსო და საგადასახადო პირობების შექმნით და გარკვეული გადასახადებისაგან გათავისუფლებით ლიცენზიის გაცემისათვის ან შეცვლისათვის. ქმედითი თანასწორობის უზრუნველყოფა შეიძლება მოითხოვდეს საშუალებებისა და დაფინანსების გამოყოფას უმცირესობათა მაუწყებლობისათვის მცირერიცხოვან დაბებში, ისეთი მოცულობით,

რომელიც პროცენტული მიმართებით შეიძლება არ იყოს მათი რიცხვის თანაზომიერი. სახელმწიფოებმა უნდა წაახალისონ და ხელი შეუწყონ უმცირესობათა ენებზე აუდიოვიზუალური ნამუშევრების წარმოებასა და გავრცელებას ფინანსური დახმარების გაწევის გზით.

17) **კადრების მომზადება**

სახელმწიფოები ხელს უნდა უწყობდნენ კადრების მომზადებას უმცირესობათა ენებზე მაუწყებელი მასმედიისათვის. ეს შეიძლება განხორციელდეს უმცირესობათა ენებზე არსებული მასალების გავრცელების ტექნიკური მხარდაჭერის გზით, როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ, ასევე უმცირესობათა ენებზე საზღვარგარეთ მაუწყებლობის ხელშეწყობის გზით. გარდა ამისა, სახელმწიფოებმა უნდა განიხილონ უმცირესობათა ენებზე მაუწყებელ მასმედიაში კადრების სწავლებისა და მომზადების საკითხი.

განმარტებითი ბარათი რეკომენდაციებზე ტელერადიომაუწყებლობაში უმცირესობათა ენების გამოყენების თაობაზე

ეს დანართი წარმოადგენს უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო სტანდარტების მოკლე მიმოხილვას, რომელსაც ეფუძნება მოცემული რეკომენდაციები.

I. ძირითადი პრინციპები

1) ადამიანის უფლება, თავისუფლად გამოხატოს საკუთარი აზრი, წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო რეჟიმის ქვაკუთხედს. ის მოიცავს ყოველი ადამიანის უფლებას მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია და იდეები ხელისუფლების ორგანოთა ჩარევის გარეშე და სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად. ის განმტკიცებულია 1948 წლის ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის მე-19 მუხლში, 1966 წლის სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-19 მუხლში, 1950 წლის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლში. მაგალითად, სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-19 მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებში მითითებულია, რომ:

2. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად გამოხატოს საკუთარი აზრი; ეს უფლება მოიცავს თავისუფლებას, მიიღოს და გაავრცელოს ყოველგვარი ინფორმაცია და იდეა ზეპირად, წერილობით ან პრესის საშუალებით, მხატვრული ხერხებითა და სხვა ნებისმერი საშუალებით, საკუთარი არჩევანის მიხედვით.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული უფლებებით სარგებლობა განსაკუთრებულ მოვალეობასა და პასუხისმგებლობას გულისხმობს. შესაბამისად, ის შეიძლება დაკავშირებული იყოს

გარკვეულ შეზღუდვებთან, მაგრამ ეს ის შეზღუდვებია, რომელიც კანონით არის დაშვებული და აუცილებელი:

- (ა) სხვა პირთა უფლებებისა და რეპუტაციის პატივისცემისათვის;
- (ბ) სახელმწიფო უშიშროების საზოგადოებრივი წესრიგის (*ordre public*), მოსახლეობის ჯანმრთელობისა თუ ზნეობის დასაცავად.

სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის დებულებათა შესრულების ზედამხედველობის მიზნით შექმნილმა გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტმა, №10 ზოგად კომენტარში (1983 წ.) განმარტა, რომ მე-19 მუხლით განმტკიცებული აზრის თავისუფალი გამოხატვის უფლება მოიცავს, როგორც ყოველგვარი ინფორმაციის მოძიებისა და მიღების უფლებას, ისე ამ უფლების განხორციელებას ნებისმიერი საშუალებით. რაც შეეხება ევროპის ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა კონვენციას, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ საქმეში *ობერშლიკი ავსტრიის წინააღმდეგ* (1991 წლის 22 მაისის დადგენილება, სერია A, № 204, პარაგრაფი 57) და საქმეში *აუტრონიკი ა.გ. შვეიცარიის წინააღმდეგ* (1990 წლის 22 მაისის დადგენილება სერია A, № 178, პარაგრაფი 47), დაადგინა, რომ მე-10 მუხლი იცავს არამხოლოდ გამოხატული იდეებისა და ინფორმაციის შინაარსს, არამედ მათი წარმოდგენის ფორმასაც. ეუთკ/ეუთოს ფარგლებში, 1990 წლის ჰუმანური განზომილების შესახებ კონფერენციის კოპენჰაგენის თათბირის დოკუმენტში (კოპენჰაგენის დოკუმენტი, პარაგრაფი 9.1) და 1991 წლის კრაკოვის სიმპოზიუმის დოკუმენტი ეუთკ-ს წევრ სახელმწიფოთა კულტურული მემკვიდრეობის შესახებ (კრაკოვის დოკუმენტი, პარაგრაფი 6.1) ადასტურებენ აზრის თავისუფალი გამოხატვის უფლებას. კოპენჰაგენის დოკუმენტის თანახმად, ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირებს აქვთ მშობლიური ენის გამოყენების უფლება პირად და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში (პარაგრაფი 32.1), ასევე მშობლიურ ენაზე ინფორმაციის გავრცელების, მოძიების და გაცვლის უფლება (პარაგრაფი 32.5).

საქმეში *ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ* (1976 წლის 7 დეკემბრის დადგენილება, A, №24, პარაგრაფი 49), ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ შემდეგი განმარტება მისცა ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლს: “სიტყვის თავისუფლება წარმოადგენს [დემოკრატიული] საზოგადოების ერთ-ერთ უმთავრეს საყრდენს და არის მისი წინსვლისა და ყოველი ადამიანის თვითრეალიზაციის ძირითადი პირობა. მე-10 მუხლის მე-2 პარაგრაფის (მუხ.10-2) დაცვით, ის გამოიყენება არა მხოლოდ იმ “ინფორმაციისა” და “იდებების” მიმართ, რომელიც უფრო მისაღებია საზოგადოებისათვის, არამედ იმ “ინფორმაციისა” და “იდებების” მიმართაც, რომელიც შეურაცხყოფს ან აწუხებს სახელმწიფოს ან მოსახლეობის ამა თუ იმ ნაწილს. ასე მოითხოვს პლურალიზმი, შემწყნარებლობა და ფართოთვალთახედვა, რომლის გარეშეც შეუძლებელია “დემოკრატიული საზოგადოების” არსებობა. გარდა ამისა, ეს ნიშნავს, რომ მოცემულ სფეროში, ნებისმიერი “ფორმალობა”, “პირობა” “შეზღუდვა” ან “სასჯელი” პროპორციული უნდა იყოს დასახულ კანონიერ მიზანთან.”

- 2) 1966 წლის ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის მე-15(a) მუხლის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოები აღიარებენ ყოველი ადამიანის კულტურულ ცხოვრებაში მონაწილეობის უფლებას. სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის 27-ე მუხლი იცავს ენობრივ უმცირესობას განკუთვნილ პირთა უფლებას, ისარგებლონ როგორც თავიანთი კულტურით, ასევე მშობლიური ენით, ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად. ტელერადიომაუწყებლობაში პლურალიზმის დაცვა, რომელიც ასახავს **კულტურულ და ენობრივ მრავალფეროვნებას**, წარმოადგენს აზრის თავისუფალი გამოხატვის უფლების აუცილებელ კომპონენტს. გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაციის 2001 წლის კულტურული მრავალფეროვნების შესახებ საყოველთაო დეკლარაციის მე-2 მუხლის შესაბამისად, პოლიტიკა, რომელიც მიმართულია კულტურული პლურალიზმის უზრუნველყოფაზე, უნდა ასახავდეს კულტურული მრავალფეროვნების რეალურ სურათს. დეკლარაციის მე-6 მუხლში აღნიშნულია, რომ

კულტურული მრავალფეროვნება გარანტირებულია, მათ შორის, აზრის გამოხატვის თავისუფლების საინფორმაციო საშუალებათა პლურალიზმისა და ენობრივი მრავალფეროვნების უზრუნველყოფის გზით. საქმეში “ინფორმაციონსვერეინ” ლენტია და სხვები ავსტრიის წინააღმდეგ (1993 წლის 24 ნოემბრის დადგენილება, სერია A, № 276) ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ ხაზი გაუსვა პლურალიზმის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას აზრის გამოხატვის თავისუფლებისათვის. ამ საქმეში სასამართლომ აღნიშნა (პარაგრაფი 38), რომ საზოგადოების უფლება, მიიღოს საყოველთაოდ საინტერესო ინფორმაცია და იდეები, “წარმატებით ვერ განხორციელდება პლურალიზმის პრინციპის გარეშე, რომლის უმაღლეს გარანტად სახელმწიფო გამოდის. ეს დაკვირვება განსაკუთრებით სამართლიანია ინფორმაციის აუდიოვიზუალური საშუალებების მიმართ, რომელთა პროგრამებსაც ხშირად ჰყავს ფართო აუდიტორია”. ამავე სულისკვეთებით, ეროვნული უმცირესობების დაცვის შესახებ ევროპის საბჭოს 1994 წლის ჩარჩო კონვენციის 9(4) მუხლი (შემდგომში ჩარჩო კონვენცია) მონაწილე სახელმწიფოებისაგან მოითხოვს, “მიიღონ სათანადო ზომები ინფორმაციის საშუალებების მისაწვდომობის შემსუბუქებისათვის ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილი პირებისათვის, შემწყნარებლობის წახალისებისა და კულტურული პლურალიზმის უზრუნველყოფის მიზნით.”

გარდა ამისა, 1989 წლის საზღვართშორისი ტელევიზიის შესახებ ევროპული კონვენციის (2002 წლის ცვლილებებით) მე-10 (ბის) მუხლის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ზომები, რათა საფრთხის ქვეშ არ დააყენონ **მასმედიის პლურალიზმი**. 1982 წელს ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ მიღებული დეკლარაცია აზრის გამოხატვისა და ინფორმაციის თავისუფლების შესახებ, II(დ) მუხლში მიზნად ისახავს, მიაღწიოს “ინფორმაციის დამოუკიდებელი და ავტონომიური საშუალებების ფართო წრის არსებობას, რომელიც იძლევა იდეებისა და მოსაზრებათა მრავალფეროვნების ასახვის საშუალებას”. კრაკოვის დოკუმენტის 6.2 პუნქტში, ეუთოს წევრმა სახელმწიფოებმა გამოხატეს ღრმა რწმენა, რომ კერძო სექტორის ტელერადიომაუწყებელთა მრავალფეროვნება

“ხელს უწყობს როგორც პლურალიზმის, ასევე მხატვრული და კულტურული გამოხატვის თავისუფლების უზრუნველყოფას”.

3) სახელმწიფოს ვალდებულება, დაიცვას ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა **ენობრივი (თუ სხვაგვარი) თვითმყოფადობა**, განმტკიცებულია მთელ რიგ საერთაშორისო–სამართლებრივ დოკუმენტებში და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს იურისპრუდენციაში. ამ მხრივ, განსაკუთრებით მართებულია გაეროს 1992 წლის ეროვნულ ან ეთნიკურ, რელიგიურ და ენობრივ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა უფლებათა შესახებ დეკლარაციის (შემდგომში– გაეროს უმცირესობათა დეკლარაცია) I მუხლი:

1. სახელმწიფოები საკუთარ ტერიტორიაზე იცავენ ეროვნულ ან ეთნიკურ, კულტურულ, რელიგიურ და ენობრივ უმცირესობათა არსებობას და მათი თვითმყოფადობის შენარჩუნებას, და ხელს უწყობენ ამგვარი თვითმყოფადობის განვითარებისთვის პირობების შექმნას.
2. სახელმწიფოები იღებენ სათანადო საკანონმდებლო და სხვაგვარ ზომებს ამ მიზნების მისაღწევად.

4.2 მუხლი ითვალისწინებს, რომ “სახელმწიფოები ვალდებული არიან მიიღონ ზომები სელსაყრელი პირობების შესაქმნელად, რაც საშუალებას მისცემს უმცირესობას განკუთვნილ პირებს გამოხატონ საკუთარი თვითმყოფადობა და განავითარონ თავიანთი კულტურა, ენა, რელიგია, ტრადიციები და ადათ–წესები, გარდა იმ გამონაკლისი შემთხვევებისა, როდესაც კონკრეტული საქმიანობა ხორციელდება ეროვნული კანონმდებლობის დარღვევით და ეწინააღმდეგება საერთაშორისო სამართლის ნორმებს.” გაეროს 1989 წლის ბავშვთა უფლებების შესახებ კონვენციის 17(ა) მუხლი მონაწილე სახელმწიფოებისაგან ითხოვს “ხელი შეუწყონ მასმედიის მიერ ინფორმაციისა და მასალების გავრცელებას” კონვენციის საგანმანათლებლო მიზნების შესაბამისად, მათ შორის ბავშვთა

კულტურული თვითმყოფადობისა და ენის განვითარებას, როგორც ეს გათვალისწინებულია 29-ე მუხლში. ჩარჩო კონვენცია იმეორებს ამ დებულებებს. ჩარჩო კონვენციის პრეამბულაში აღნიშნულია, რომ პლურალისტური და ჭეშმარიტად დემოკრატიული საზოგადოება არა მხოლოდ პატივს უნდა სცემდეს ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ ცალკეულ პირთა ენობრივ თვითმყოფადობას, არამედ ასევე “შესაბამის პირობებს უნდა ქმნიდეს, რათა თითოეულმა ადამიანმა შესძლოს გამოხატოს, შეინარჩუნოს და განავითაროს ეს თვითმყოფადობა”. ამავე დოკუმენტის 5(1) მუხლი გარკვევით ავალდებულებს მხარეებს, ხელი შეუწყონ ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირთათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნას “საკუთარი თვითმყოფადობის ძირითადი ელემენტებისა და მათ შორის მშობლიური ენის შენარჩუნების მიზნით”. ეუთოს წევრმა სახელმწიფოებმა აიღეს ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირთა თვითმყოფადობის, მათ შორის, ენობრივი თვითმყოფადობის დაცვის ვალდებულება, რაც ეფუძნება 1989 წლის ვენის შეხვედრის დასკვნით დოკუმენტს შემდგომი ზომების მიღების გათვალისწინებით 1986–1989 წლებში (ვენის დოკუმენტი, პრინციპები, პარაგრაფი 19), კოპენჰაგენის დოკუმენტს (32 და 33 პარაგრაფები) და ეუთო-ს 1991 წლის ანგარიშს ეროვნულ უმცირესობათა თაობაზე ჟენევის ექსპერტთა თათბირის მოხსენებაში (ჟენევის დოკუმენტი, თავი III და VII).

- 4) **დისკრიმინაციის აკრძალვა** დისკრიმინაციის აკრძალვა, მათ შორის ენობრივი ნიშნით, წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო ჰუმანიტარული სამართლის ძირითად პრინციპს. დისკრიმინაციის აკრძალვას, პირდაპირი ფორმით, შეიცავს შემდეგი საერთაშორისო-სამართლებრივი დოკუმენტები: ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია (მუხლი 2); სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი (მუხლი 2(1) და 26); ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი (მუხლი 2(2)); გაეროს დეკლარაცია უმცირესობათა შესახებ (მუხლი 2(1)); ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (მე-12 ოქმის მუხლი 14 და მუხლი 1); და 2000 წლის ევროკავშირის ქარტია ძირითადი უფლებების შესახებ (მუხლი 21). ანალოგიური

ვალდებულებები მოიპოვება ეუთო–ს დოკუმენტებშიც: 1975 წლის ჰელსინკის დასკვნით აქტში (პრინციპი VII) და ვენის დოკუმენტში (პრინციპები, პარაგრაფი 13.7), მაშინ როდესაც კოპენჰაგენის დოკუმენტი კრძალავს “ნებისმიერი სახის დისკრიმინაციას” (პარაგრაფი 5.9).

დისკრიმინაციის დაუშვებლობის პრინციპი მოიცავს განსხვავებული მოპყრობის ვალდებულებას სხვადასხვა მდგომარეობაში მყოფ პირთათვის, **ფაქტობრივი თანასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით**. მაგალითისათვის, ვენის დოკუმენტის მე–19 პარაგრაფი (პრინციპების ქვეთავში) ეუთოს წევრ სახელმწიფოებს ავალდებულებს, უზრუნველყონ ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირთა “სრული თანასწორობა”. იმისათვის, რომ მოპყრობის რეჟიმი არ იყოს დისკრიმინაციული, ის უნდა ეფუძნებოდეს დასაბუთებულ და ობიექტურ კრიტერიუმებს, ისახავდეს კანონიერ მიზანს და უზრუნველყოფდეს პროპორციულობის გონივრულ თანაფარდობას მოპყრობის დიფერენცირებულ რეჟიმსა და მისალწევ მიზანს შორის. ეს პრინციპი განიხილება გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მიერ № 18 ზოგად შენიშვნაში დისკრიმინაციის დაუშვებლობის შესახებ (1989) და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ თავის ფუძემდებლურ გადაწყვეტილებაში *ენობრივი საკითხი ბელგიაში* (1968 წლის 23 ივლისის გადაწყვეტილება, სერია A, № 6).

დისკრიმინაციის დაუშვებლობის პრინციპი მოიცავს **სპეციალური და კონკრეტული ზომების** გამოყენებას, რომლებიც მიმართულია ენობრივ უმცირესობას განკუთვნილ პირთა ფაქტობრივი (*de facto*) თანასწორობის დაჩქარებისაკენ. ეს კონცეფცია პირდაპირ გათვალისწინებულია 1965 წლის რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის 1(4) და 2(2) მუხლებით, ასევე 1979 წლის ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენციის მე–3 და მე–4 მუხლებით. კოპენჰაგენის დოკუმენტის 31–ე პარაგრაფის თანახმად, ეუთოს წევრმა სახელმწიფოებმა იკისრეს ვალდებულება მიიღონ “აუცილებლობის შემთხვევაში, სპეციალური ზომები, რომელთა მიზანია ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა სხვა

მოქალაქეებთან სრული თანასწორობის გარანტირება ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა განხორციელებისას და ამ უფლებებით სარგებლობისას”. გაეროს უმცირესობათა შესახებ დეკლარაციის 4(1) მუხლი შეიცავს მსგავს დებულებას, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოები “საჭიროებისამებრ იღებენ ზომებს იმის უზრუნველსაყოფად, რომ უმცირესობებს განკუთვნილ პირებს შეეძლოთ სრულად და ეფექტურად განახორციელონ ყველა თავისი უფლება და ძირითადი თავისუფლება ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, კანონის წინაშე სრული თანასწორობის საფუძველზე”. ჩარჩო კონვენციის 4 (2) მუხლი ასევე მოითხოვს მხარეებისგან სათანადო ზომების მიღებას, ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა სრული და ჭეშმარიტი თანასწორობის წახალისებისათვის, რაც სათანადოდ ითვალისწინებს მათ განსაკუთრებულ მდგომარეობას. 1992 წლის რეგიონალურ და უმცირესობათა ენების ევროპული ქარტიის (ენების ევროპული ქარტია) 7(2) მუხლი აცხადებს, რომ უმცირესობათა ენების თანასწორობის დადგენაზე მიმართული ზომები არ უნდა განიხილებოდეს როგორც დისკრიმინალური.

II. პოლიტიკა

- 5) ეუთოს მონაწილე სახელმწიფოებმა იკისრეს ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა ენობრივი თუ სხვაგვარი თვითმყოფადობის დაცვისა და საკუთარ ტერიტორიაზე მათთვის სათანადო პირობების შექმნის ვალდებულებები (კოპენჰაგენის დოკუმენტი, პარაგრაფი 33). ჩარჩო კონვენციის 5(1) მუხლი ითვალისწინებს არსებითად იდენტურ ვალდებულებას. ჩარჩო კონვენციის 9(4) მუხლი ასევე მოითხოვს მონაწილე მხარეებისაგან მიიღონ “სათანადო ზომები ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთათვის ინფორმაციის საშუალებების მისაწვდომობის გაადვილების მიზნით, შემწყნარებლობის ხელშეწყობისა და კულტურული პლურალიზმის უზრუნველყოფის მიზნით”. ენების ევროპული ქარტიის 7(1) მუხლი მონაწილე მხარეებისაგან მოითხოვს “განახორციელონ თავიანთი პოლიტიკა, საკანონმდებლო და პრაქტიკული საქმიანობა” გამომდინარე აუცილებლობიდან “მიღებულ იქნეს გადამწყვეტი ზომები რეგიონალურ ან

უმცირესობათა ენების მხარდაჭერისა და შენარჩუნების მიზნით”, ასევე “ხელი შეუწყოს რეგიონალური ან უმცირესობათა ენების გამოყენებას მეტყველებაში [...] საზოგადოებრივ და პირად ცხოვრებაში”. 7(3) მუხლის თანახმად, მხარეები იღებენ ვალდებულებას წაახალისონ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები, რომლებიც თავის მხრივ ხელს უწყობენ “ურთიერთობის განმტკიცებას ქვეყნის ყველა ენობრივ ჯგუფს შორის”. ბავშვთა უფლებების კონვენციის 17(დ) მუხლის თანახმად, “მონაწილე მხარეებმა ხელი უნდა შეუწყონ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს რათა განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს უმცირესობათა ამა თუ იმ ჯგუფის ან მკვიდრ მოსახლეობას განკუთვნილ ბავშვთა ენობრივ მოთხოვნილებებს”.

ეუთოს წევრმა სახელმწიფოებმა აიღეს ვალდებულება შექმნან პირობები ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირთათვის, რათა მათ თანასწორობის საფუძველზე ქმედითი მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ეკონომიკურ საქმიანობაში და მათი საზოგადოებების განვითარებაში. (ჟენევის დოკუმენტის IV თავი). ჩარჩო კონვენციის მე-15 მუხლი ადგენს, რომ “მხარეებმა უნდა შექმნან აუცილებელი პირობები ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა **ეფექტური მონაწილეობისათვის** კულტურულ, საზოგადოებრივ და ეკონომიკურ ცხოვრებაში, ასევე სახელმწიფო საქმიანობაში, განსაკუთრებით კი ისეთი საქმიანობაში, რომელიც უშუალოდ მათ ეხებათ”. კოპენჰაგენის დოკუმენტის 33-ე პარაგრაფით, ეუთოს წევრმა სახელმწიფოებმა ზომების მიღებისას იკისრეს ვალდებულება ასევე დაიცვან ეროვნულ უმცირესობათა ენობრივი თვითმყოფადობა და ჩაატარონ “სათანადო კონსულტაციები, ამგვარი უმცირესობების ორგანიზაციებსა ან ასოციაციებთან კონტაქტების გათვლით, ყოველი სახელმწიფოს გადაწყვეტილების მიღების პროცედურის შესაბამისად”. ჟენევის დოკუმენტის III თავში, ეუთოს წევრმა სახელმწიფოებმა აღიარეს, რომ ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილი პირების ან მათი წარმომადგენლების სათანადო დემოკრატიული მონაწილეობა მმართველობითი ან საკონსულტაციო ორგანოების მუშაობაში წარმოადგენს სახელმწიფო საქმიანობაში ეფექტური მონაწილეობის

მნიშვნელოვან ელემენტს. ენების ევროპული ქარტიის 11(3) მუხლის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებული არიან უზრუნველყონ ისეთი მდგომარეობა, რომელშიც უმცირესობათა ენებზე მოსაუბრე პირთა ინტერესები წარმოდგენილი ან მხედველობაში მიღებული იქნება განსაკუთრებით ტელერადიომაუწყებლობის მარეგულირებელ ორგანოებში.

- 6) **დამოუკიდებელი მარეგულირებელი ორგანოების** (არსებობის) აუცილებლობა გამომდინარეობს დემოკრატიისა და კეთილსინდისიერი მართვის პრინციპებიდან, ასევე საერთაშორისო პრაქტიკის საუკეთესო მაგალითებიდან. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია № R 99(1) მონაწილე სახელმწიფოებისათვის მასმედიის საშუალებებში პლურალიზმის ხელშეწყობის ზომების შესახებ აღნიშნავს, რომ “ეროვნულმა ორგანოებმა, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან კერძო მაუწყებლობისათვის ლიცენზიების გაცემაზე, თავიანთი საქმიანობის განხორციელებისას, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ მასმედიის საშუალებათა პლურალიზმის ხელშეწყობას”. (დანართი, პუნქტი I, საკუთრების რეგულირება: მაუწყებლობა და პრესა). უფრო კონკრეტულად, 1998 წლის ოსლოს რეკომენდაციების მე-10 რეკომენდაცია, ეროვნულ უმცირესობათა ენობრივი უფლებების შესახებ, ადგენს, რომ მასმედიის სარედაქციო ორგანოები, “რომლებიც თვალყურს ადევნებენ პროგრამების შინაარსსა და ორიენტაციას, დამოუკიდებელი უნდა იყვნენ და მასში უნდა შედიოდნენ ეროვნულ უმცირესობათა წარმომადგენლები დამოუკიდებელი სტატუსის შენარჩუნებით”.
- 7) ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის № R (96) 10 რეკომენდაცია მონაწილე სახელმწიფოებისათვის საზოგადოებრივი მაუწყებლობის დამოუკიდებლობის გარანტიის თაობაზე ხაზს უსვამს **საზოგადოებრივი მაუწყებლობის როლს** “როგორც კომუნიკაციის სფეროში პლურალიზმის არსებით ფაქტორს, რომელიც ყველასათვის ხელმისაწვდომია, როგორც ეროვნულ, ასევე რეგიონალურ დონეზე, მაუწყებლობის საბაზისო ყოვლისმომცველი სამსახურის შექმნის გზით და რომელიც შედგება საინფორმაციო, საგანმანათლებლო და

გასართობი პროგრამებისაგან”. საზოგადოებრივი მაუწყებლობის როლი ხარისხიანი და გაწონასწორებული პროგრამების მომზადებაში, ხაზგასმით აღინიშნა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ *ლენტას* საქმეში (პარაგრაფი 33). ენების ევროპული ქარტიის 11(1) მუხლი ითვალისწინებს, რომ “სახელმწიფო სამსახურის ფუნქციების განმახორციელებელმა” მაუწყებლებმა უნდა უზრუნველყონ უმცირესობათა ენებზე მოსაუბრე პირთა მოთხოვნილებები. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია (№9, 2003) მონაწილე სახელმწიფოებისათვის ციფრული მაუწყებლობის დემოკრატიული და სოციალური წვლილის სტიმულირების ზომების შესახებ, ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებლობის როლი დემოკრატიულ საზოგადოებაში მდგომარეობს “დემოკრატიული საზოგადოების პოლიტიკური, სამართლებრივი და სოციალური სტრუქტურების ძირითადი ღირებულებების მხარდაჭერაში, კერძოდ, ადამიანის უფლებათა, კულტურისა და პოლიტიკური პლურალიზმის დაცვაში”.

ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის თანახმად, “მაშინ, როდესაც საზოგადოებრივ მაუწყებლობებს აკისრიათ განსაკუთრებული მოვალეობა შემწყნარებლობისა და ურთიერთგაგების კულტურის განვითარებაში, ტელერადიომაუწყებლობა, როგორც ასეთი, წარმოადგენს მძლავრ ძალას ისეთი ატმოსფეროს შექმნაში, რომელშიც შესაძლებელია შეუწყნარებლობასთან ბრძოლა”. (ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის № R (97) 21 რეკომენდაციის დანართი, წევრ სახელმწიფოთა მასმედიისა და შემწყნარებლობის კულტურის განვითარების თაობაზე, მე-5 პუნქტი). რეკომენდაციაში № R (99) 1, წევრ სახელმწიფოთათვის, უნივერსალური საზოგადოებრივი მომსახურების შესახებ ახალი საინფორმაციო-საკომუნიკაციო მომსახურების სფეროში, მინისტრთა კომიტეტი წევრ სახელმწიფოებს მიუთითებს ახალი საკომუნიკაციო და საინფორმაციო მომსახურების მომხმარებელთა სასარგებლოდ განხორციელებული სახელმწიფო ორგანოებისა და კერძო სექტორის თანამშრომლობის ერთობლივ შედეგებზე.

- 8) ჩარჩო კონვენციის 9(3) მუხლი ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირებს აძლევს მათ საკუთარ ენაზე **ტელევიზიისა და რადიომაუწყებლობის შექმნისა და გამოყენების** შესაძლებლობის გარანტიას. ენების ევროპული ქარტიის მე-11 მუხლი შეიცავს ისეთი პოლიტიკის ვარიანტების ჩამონათვალს, რომელიც სახელმწიფომ შეიძლება გაატაროს ენობრივ უმცირესობას განკუთვნილ პირთათვის ასეთი შესაძლებლობის რეალიზაციის მიზნით.

III. რეგულირება

- 9) ტელერადიომაუწყებლობის რეგულირება უნდა ხდებოდეს ამ რეკომენდაციებში გადმოცემული **ზოგადი პრინციპების შესაბამისად**, და მოიცავდეს აზრის გამოხატვის თავისუფლებას, კულტურული და ენობრივი მრავალფეროვნების დაცვას უმცირესობათა ენებზე ტელერადიომაუწყებლობის გზით, და ენობრივი თვითმყოფადობის დაცვას დისკრიმინაციის დაუშვებლობის პრინციპის საფუძველზე. წესდება, რომელიც არღვევს აზრის გამოხატვის თავისუფლებას, ხვდება სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის 19(3) მუხლისა და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის 10(2) მუხლის მოქმედების სფეროში; ეს უკანასკნელი ითვალისწინებს, რომ ამ თავისუფლებათა გამოყენება არ შეიძლება შეიზღუდოს გარდა იმ შემთხვევებისა, “რომლებიც კანონითაა გათვალისწინებული და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, ტერიტორიული მთლიანობის ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, მართლწესრიგის დარღვევის ან დანაშაულის თავიდან აცილებისათვის, ჯანმრთელობის ან ზნეობის დაცვისათვის, სხვა პირთა რეპუტაციის ან უფლებათა დაცვისათვის, კონფიდენციალურად მოპოვებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან აცილების ან მართლმსაჯულების ავტორიტეტისა და მიუკერძოებლობის შენარჩუნებისათვის”.

ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის 10(1) მუხლის თანახმად, ლიცენზირება წარმოადგენს მასმედიის რეგულირების შესაძლო მეთოდს. რაც

შეეხება აზრის გამოხატვის თავისუფლებასა და მასმედიის ხელმისაწვდომობას ეროვნული უმცირესობისათვის, ჩარჩო კონვენციის 9(2) მუხლი ადგენს, რომ მონაწილე სახელმწიფოებს უფლება აქვთ შემოიღონ “ტელერადიომაუწყებლობის ან კინემატოგრაფის დაწესებულებების ლიცენზირება ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე და ამასთანავე ობიექტური კრიტერიუმების საფუძველზე”. ეუთოს ფარგლებში, როგორც კრაკოვის დოკუმენტში (პარაგრაფი 6.1), ისე ქენევის თათბირის მოხსენებაში (თავი VII), მონაწილე სახელმწიფოებმა აიღეს ვალდებულება, მოახდინონ ტელერადიომაუწყებლობის რეგულირება მხოლოდ კანონის საფუძველზე და ამავე დროს საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად.

- 10) ეუთოს წევრი სახელმწიფოები აღიარებენ ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა უფლებას, “გაავრცელონ, მოიპოვონ და გაცვალონ ინფორმაცია მათ მშობლიურ ენაზე” (ვენის დოკუმენტი, თანამშრომლობა ჰუმანიტარულ და სხვა სფეროებში, ადამიანური კონტაქტები, პარაგრაფი 45; კოპენჰაგენის დოკუმენტი, პარაგრაფი 32.5). **ლიცენზირებისა და რეგულირების სხვა სახეები** არ უნდა ლახავდეს ამ უფლების განხორციელებას. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ თავის გადაწყვეტილებაში დასაშვებობის შესახებ საქმეში “ვერეინ ალტერნატივზ ლოკალრადიო” ბერნი შვეიცარიის წინააღმდეგ (1986 წლის 16 ოქტომბერი, საჩივარი № 10746/84), მოახდინა რა *ჰენდისაიდის* საქმეში გამოტანილი გადაწყვეტილებების ციტირება, განაცხადა, რომ ლიცენზირების სისტემა პატივს უნდა სცემდეს პლურალიზმის, შემწყნარებლობისა და ფართო მსოფლმხედველობის მოთხოვნებს. კომისიამ განმარტა, რომ აქ შედის ტელერადიომაუწყებლობის ენის საკითხიც:

[...] გარკვეულ პირობებში უარი მაუწყებლობის ლიცენზიის გაცემაზე შეიძლება იწვევდეს პრობლემას მე-10 მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, [ევროპული] კონვენციის მე-14 მუხლთან ერთობლიობაში. ეს პრობლემა წარმოიშობა მაგალითად, თუ შესაბამისი რეგიონის მოსახლეობის

მნიშვნელოვანი ნაწილი რჩება მშობლიურ ენაზე
მაუწყებლობის გარეშე.

რაც შეეხება კერძო მასმედიას, ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეამ ევროპულ მასობრივ ინფორმაციის საშუალებებში აზრის გამოხატვის თავისუფლების შესახებ 1589 (2003) რეკომენდაციის მე-17(vi) პარაგრაფში, წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდა “გააუქმონ შეზღუდვები უმცირესობათა ენებზე მაუწყებელი კერძო მასმედიის შექმნასა და ფუნქციონირებაზე”.

- 11) **ყოველგვარი რეგულირების თანაზომიერების** მხრივ, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არაერთგზის დაასკვნა, რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლი მოითხოვს, რომ მაუწყებლობის წესდება უნდა ემსახურობდეს კანონიერ მიზანს და იყოს ამ მიზნის თანაზომიერი.

ლენტის საქმეში გამოტანილი გადაწყვეტილებების 32-ე პარაგრაფში, სასამართლომ, სათანადო ლიცენზირებასთან დაკავშირებით, მთელ რიგ ტექნიკურ კრიტერიუმებთან ერთად, ჩამოაყალიბა შემდეგი მოსაზრებანი: “შეთავაზებული სადგურის ხასიათი და მიზნები, მისი პოტენციური აუდიტორია ეროვნულ, რეგიონალურ ან ადგილობრივ დონეზე, კონკრეტული აუდიტორიის უფლებებით უზრუნველყოფა, მისი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება და საერთაშორისო შეთანხმებებიდან გამომდინარე ვალდებულებების შესრულება”. თავის გადაწყვეტილებაში, საქმეში “*ტელე 1 პრიატფერნზეგეზელშაფტ მ.ბ.ჰ.*” ავსტრიის წინააღმდეგ (2000 წლის 21 სექტემბერი, საჩივარი № 32240/96, 39-40 პარაგრაფები), სასამართლომ დაადგინა, რომ **სამიზნე აუდიტორიის ზომა** და მისთვის ალტერნატიული ტელერადიოგადაცემების **მისაწვდომობა** (მაგალითად, საკაბელო ტელევიზიის საშუალებით), წარმოადგენს არსებით ფაქტორს შეზღუდვების თანაზომიერების დადგენისას. საქმეში “*ვერეინ ალტერნატივზ*” ადამიანის უფლებათა ევროპულმა კომისიამ დაადგინა, რომ პოლიტიკური გარემოებანი, “როგორცაა კულტურული და ენობრივი პლურალიზმი, ბალანსი დაბლობებსა და

მთიან რეგიონებს შორის და გაწონასწორებული ფედერალური პოლიტიკა” ასევე შეიძლება მხედველობაში იქნეს მიღებული რეგულირების თანაზომიერების შეფასებისას.

- 12) აუდიოვიზუალური ნაშრომების უმცირესობის ენებზე და მათი ენებიდან თარგმნის, დუბლირების, სინქრონული თარგმნისა და სუბტიტრირების უზრუნველყოფის საკითხის რეგულირება არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს აზრის თავისუფლად გამოხატვის უფლებას, ხელს უნდა უწყობდეს უმცირესობათა დაცვის საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებას, ასევე ურთიერთგაგებას, შემწყნარებლობასა და მეგობრობას ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირებსა და სახელმწიფოს მოსახლეობის უმრავლესობას შორის. წესდება არ უნდა ხელყოფდეს მაუწყებლობას ან მაუწყებლობის მიღებას უმცირესობათა ენებზე. ენების ევროპული ქარტიის მე-12 მუხლი მონაწილე სახელმწიფოებისაგან მოითხოვს, ხელი შეუწყონ რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებზე შექმნილი ნაწარმოებების ხელმისაწვდომობას, თარგმნის, დუბლირების, სინქრონული თარგმნისა და სუბტიტრირების განვითარებისა და გამოყენების გზით, ასევე, აუცილებლობის შემთხვევაში ხელი შეუწყონ და დააფინანსონ თარგმნისა და ტერმინოლოგიურ კვლევასთან დაკავშირებული სამსახურები.
- 13) სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი და ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენცია უზრუნველყოფს აზრის გამოხატვის თავისუფლებას “სახელმწიფო საზღვრების მიუხედავად”. **საზღვართშორისი მაუწყებლობის თავისუფალი მიღება** წარმოადგენს ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა უფლების ერთ-ერთ ასპექტს, დაამყარონ და შეინარჩუნონ თავისუფალი და მშვიდობიანი საზღვართშორისი ურთიერთობები, განსაკუთრებით იმ პირებთან, რომელთანაც მათ გააჩნიათ საერთო ეთნიკური, კულტურული, ენობრივი ან რელიგიური მემკვიდრეობა, როგორც ეს განპირობებულია ჩარჩო კონვენციის მე-17 მუხლში და მსგავსი ფორმით კოპენჰაგენის დოკუმენტის 32.4 პარაგრაფში.

საზღვართშორისი ტელევიზიის შესახებ ევროპული კონვენციის მე-4 მუხლი ითვალისწინებს, რომ მონაწილე სახელმწიფოები “უზრუნველყოფენ მაუწყებლობის მიღების თავისუფლებას და არ ზღუდავენ თავის ტერიტორიაზე იმ პროგრამების რეტრანსლირებას, რომლებიც შეესაბამება ამ კონვენციის დებულებებს”. გარდა ამისა, ენების ევროპული ქარტიის 11(2) მუხლი ადგენს, რომ “მონაწილე მხარეები იღებენ ვალდებულებას, უზრუნველყონ რადიო- და სატელევიზიო პროგრამების პირდაპირი მიღების თავისუფლება მეზობელი ქვეყნებიდან იმ ენაზე, რომელიც გამოიყენება რეგიონალური ან უმცირესობის ენის იდენტური ან მსგავსი ფორმით, და არ ეწინააღმდეგება მეზობელი ქვეყნებიდან ამ ენაზე რადიო- და სატელევიზიო პროგრამების რეტრანსლირებას.”

ბოლოს, პრინციპი, რომლის მიხედვითაც საზღვართშორისი მაუწყებლობა სახელმწიფოს არ ათავისუფლებს ვალდებულებებისაგან, ხელი შეუწყოს პროგრამების წარმოებას ქვეყნის შიგნით, გამომდინარეობს ჩარჩო კონვენციის მე-9 მუხლიდან. ჩარჩო კონვენციის საკონსულტაციო კომიტეტის თვალსაზრისით, “პროგრამების ხელმისაწვდომობა [...] მეზობელი სახელმწიფოებიდან არ გამორიცხავს ეროვნულ უმცირესობებთან დაკავშირებულ შიდასახელმწიფოებრივ საკითხებზე და ეროვნულ უმცირესობათა ენებზე პროგრამების არსებობის აუცილებლობას” (2002 წლის დასკვნა ალბანეთის შესახებ, პარაგრაფი 50). უფრო კონკრეტულად, ოსლოს რეკომენდაციების №11 რეკომენდაცია მიუთითებს, რომ “საზღვარგარეთის საინფორმაციო საშუალებების მისაწვდომობა მეტისმეტად არ უნდა შეიზღუდოს. ამგვარი მისაწვდომობა არ უნდა ამართლებდეს ეროვნული უმცირესობისათვის გამოყოფილი საზოგადოებრივი დაფინანსების მქონე ინფორმაციის საშუალებების მაუწყებლობის დროის შემცირებას იმ სახელმწიფოში, რომელშიც მოცემული უმცირესობა ცხოვრობს”.

IV. უმცირესობათა ენების მხარდაჭერა

- 14) პრინციპი, რომლის მიხედვითაც სახელმწიფოებმა ხელი უნდა შეუწყონ მაუწყებლობას უმცირესობათა ენებზე, ასახულია რიგ

საერთაშორისო-სამართლებრივ დოკუმენტებში. სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა პაქტის 27-ე მუხლის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებული არიან უზრუნველყონ უმცირესობათა უფლებების ეფექტური განხორციელება და მიიღონ დადებითი ზომები, რომლებიც შეიძლება აუცილებელი იყოს უმცირესობას განკუთვნილ პირთა უფლებების დასაცავად – ისარგებლონ თავისი კულტურითა და ენით და განავითარონ ისინი. გაეროს უმცირესობათა შესახებ დეკლარაციის 4(1) მუხლი ითვალისწინებს, რომ “სახელმწიფოები საჭიროებისამებრ იღებენ ზომებს” იმის უზრუნველსაყოფად, რომ უმცირესობებს განკუთვნილ პირებს შეეძლოთ ყველა თავისი უფლების ეფექტურად განხორციელება. ჩარჩო კონვენციის 6(1) მუხლი ადგენს, რომ მონაწილე მხარეებმა “ხელი უნდა შეუწყონ ურთიერთპატივისცემას, ურთიერთგაგებასა და თანამშრომლობას” ყველა პირს შორის, “მათი ენობრივი კუთვნილების მიუხედავად”, მათ შორის მასმედიის მეშვეობით. ენების ევროპული ქარტიის 7(1)(გ) მუხლი ითვალისწინებს, რომ მონაწილე მხარეები თანხმდებიან “რეგიონალური ან უმცირესობათა ენების მხარდაჭერის გადამწყვეტი ზომების აუცილებლობაზე ამ ენების დაცვის მიზნით”. საზღვართშორისი ტელევიზიის შესახებ ევროპული კონვენციის 10(3) მუხლის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოები “იღებენ ვალდებულებას, ერთად მოიძიონ სათანადო საშუალებები და პროცედურები ტელემაუწყებელთა თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე, რომლებიც ხელს უწყობენ ევროპული პროგრამების წარმოების განვითარებას, განსაკუთრებით კი დაბალი აუდიოვიზუალური პოტენციალის ან შეზღუდული ენობრივი რეგიონების მქონე ქვეყნებში”. უფრო კონკრეტულად, ენების ევროპული ქარტიის 11(1)(ა, ბ და გ) მუხლით, სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ უზრუნველყონ რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებზე რადიოსადგურებისა და სატელევიზიო არხების ან პროგრამების შექმნა, მათი წახალისება და ხელშეწყობა. გარდა ამისა, ენების ევროპული ქარტიის 11(1)(დ) მუხლით მონაწილე სახელმწიფოებს ევალებათ “წახალისონ და/ან ხელი შეუწყონ აუდიო – და აუდიოვიზუალური პროდუქციის შექმნასა და გავრცელებას რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებზე”.

შესაბამისად, საერთაშორისო-სამართლებრივი დოკუმენტები პირდაპირ მიუთითებენ უმცირესობათა ენებზე **მაუწყებლობის მნიშვნელოვანი მისაწვდომობის** აუცილებლობაზე. მაგალითად, ჩარჩო კონვენციის 9(4) მუხლი ითვალისწინებს, რომ “თავიანთი სამართლებრივი სისტემების ფარგლებში, მონაწილე მხარეებმა უნდა მიიღონ შესაბამისი ზომები ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთათვის ინფორმაციის მისაწვდომობის გაადვილების მიზნით”. 9(1) მუხლი კრძალავს დისკრიმინაციას ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთა მიმართ ინფორმაციის საშუალებების მისაწვდომობასთან დაკავშირებით. ენების ევროპული ქარტიის 12(1)(ა) მუხლი მონაწილე სახელმწიფოებს ავალდებულებს, “ხელი შეუწყონ [რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებზე] შექმნილი ნაწარმოებების მისაწვდომობის სხვადასხვა საშუალებების განვითარებას”.

- 15) მოთხოვნები, რომლის მიხედვითაც უმცირესობათა ენებზე **მაუწყებლობის მნიშვნელოვანი მისაწვდომობის უზრუნველყოფისას, სახელმწიფოებმა უნდა გაითვალისწინონ როგორც ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირთა რაოდენობა, განსახლება და დასახლების კომპაქტურობა, ასევე მათი მოთხოვნილებები და ინტერესები**, მიმართულია სახელმწიფოებისათვის ქმედითი და თანაბარი მისაწვდომობის განხორციელებისაკენ. ენების ევროპული ქარტიის 11(1) მუხლი ითვალისწინებს, რომ პოლიტიკა მასმედიის სფეროში უნდა შემუშავდეს “ყოველი ენის მდგომარეობის შესაბამისად”. ეროვნულ უმცირესობათა ენობრივი უფლებების შესახებ ოსლოს რეკომენდაციების მე-9 რეკომენდაცია უფრო კონკრეტულად მიუთითებს იმაზე, რომ **მაუწყებლობის დრო და ხარისხი “უნდა იყოს ეროვნულ უმცირესობათა რაოდენობისა და მათი დასახლების კომპაქტურობის თანაზომიერი და შეესაბამებოდეს მათ მდგომარეობასა და მოთხოვნილებებს”**. ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთათვის ინფორმაციის საშუალებათა მისაწვდომობის გაადვილების ზომების მიღებისას, ჩარჩო კონვენცია მონაწილე სახელმწიფოებს ავალდებულებს კულტურული პლურალიზმის უზრუნველყოფას და შემწყნარებლობის ხელშეწყობას (მუხლი 9(4)), და თანამშრომლობის ხელშეწყობას (მუხლი 6(1)). ენების ევროპული

ქარტიის 7(1)(ე) მუხლი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს კავშირების შენარჩუნებას, მათ შორის მაუწყებლობის გზით, იმ ჯგუფებს შორის, რომლებიც იყენებენ რეგიონალურ ან უმცირესობის ენას, და სახელმწიფოში არსებულ სხვა ჯგუფებს შორის, სადაც ესა თუ ის ენა გამოიყენება იდენტური ან მსგავსი ფორმით, ასევე მოცემულ სახელმწიფოში სხვა ენებზე მოსაუბრე ჯგუფებთან კულტურული ურთიერთობების დამყარებისას. იგივე დოკუმენტი ასევე ხაზს უსვამს ისეთი პირობების შექმნის მნიშვნელობას, რაც საშუალებას მისცემს რეგიონალური ან უმცირესობის ენის არმცოდნე პირებს, რომლებიც ამ ენის გამოყენების რაიონში ცხოვრობენ, შეისწავლონ იგი, თუ მათ ამის სურვილი ექნებათ (მუხლი 7(1)(ზ)). შესაბამისად, უმცირესობათა ენებზე მაუწყებლობის სათანადო დონეს ხელი უნდა შეეწყოს ეროვნულ დონეზე. ეს განსაკუთრებით ეხება სახელმწიფოს ტერიტორიაზე გაფანტულად მცხოვრებ უმცირესობებს.

რეკომენდაციების მოცემული კარის **ა, ბ და გ** ქვეთავები წარმოადგენს იმ ხერხების არასრულ ჩამონათვალს, რომლის მეშვეობითაც სახელმწიფოებს შეუძლიათ ტელერადიომაუწყებლობაში უმცირესობათა ენების მხარდაჭერა. ისინი ასახავენ როგორც სახელმწიფოთა მოწინავე გამოცდილებას ამ სფეროში, ასევე ჩამოყალიბებულ პრინციპებს მოცემულ რეკომენდაციებში. ხაზგასმითაა აღნიშნული უმცირესობათა ენებზე **საზოგადოებრივი მაუწყებლობის** არსებობის განსაკუთრებული პასუხისმგებლობა. 1994 წლის “ცენტრალური ევროპული ინიციატივის” მონაწილე სახელმწიფოების უმცირესობათა დაცვის დოკუმენტის მე-19 მუხლი ითვალისწინებს, რომ “ტელერადიომაუწყებლობის სახელმწიფო საკუთრებაში არსებობის შემთხვევაში, სახელმწიფოებმა შეძლებისდაგვარად უნდა უზრუნველყონ ეროვნულ უმცირესობებს განკუთვნილ პირთათვის ინფორმაციის ამ საშუალებების თავისუფლად მიღების უფლება, მათ შორის საკუთარ ენაზე პროგრამების შექმნის მეშვეობით”. ევროპის თანამეგობრობის ფარგლებში, ამსტერდამის ხელშეკრულების 1997 წლის ივნისის ოქმით საზოგადოებრივი მაუწყებლობის სისტემის შესახებ წევრ სახელმწიფოებში დადგენილია, რომ “საზოგადოებრივი მაუწყებლობის სისტემა წევრ სახელმწიფოებში უშუალოდაა

დაკავშირებული ყოველი საზოგადოების დემოკრატიულ, სოციალურ და კულტურულ მოთხოვნილებებთან და მასმედიაში პლურალიზმის შენარჩუნების აუცილებლობასთან”.

კერძო მასმედიის მიერ მაუწყებლობის ხელშეწყობა უმცირესობათა ენებისთვის შესაძლებელია სხვადასხვა საშუალებებით, მათ შორის **ლიცენზირებით**. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტმა წევრ სახელმწიფოებს გაუწია შემდეგი რეკომენდაცია: “ეროვნულმა ორგანოებმა, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან კერძო მაუწყებელთათვის ლიცენზიების გაცემაზე, თავიანთი საქმიანობის განხორციელებისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიაქციონ მასმედიის პლურალიზმის ხელშეწყობას”. (დანართი, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია №R (99) 1 მონაწილე სახელმწიფოებისათვის მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში პლურალიზმის ხელშეწყობის თაობაზე, პუნქტი I, საკუთრების რეგულირება: მაუწყებლობა და პრესა). ეუთოს ჟენევის დოკუმენტის VII თავი, მოუწოდებს მასობრივი ინფორმაციის ელექტრონული საშუალებებისადმი ისეთ განსაკუთრებულ მხარდაჭერას სახელმწიფოს მხრიდან, სათანადო ინფორმაციის მიწოდებით, რომ მასმედიამ თავის პროგრამებში გაითვალისწინოს ეროვნულ უმცირესობათა ენობრივი თვითმყოფადობა.

- 16) მოწოდება სახელმწიფოთა მიმართ, ეროვნულ უმცირესობათა ენებზე მაუწყებლობის **ფინანსური მხარდაჭერის** საკითხის განხილვის თაობაზე, გამომდინარეობს ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირთათვის ტელერადიომაუწყებლობის ქმედითი და თანაბარი მისაწვდომობის უზრუნველყოფის ვალდებულებიდან. “ცენტრალური ევროპული ინიციატივის” მონაწილე სახელმწიფოების უმცირესობათა დაცვის დოკუმენტის მე-19 მუხლი ითვალისწინებს, რომ “სახელმწიფოები უზრუნველყოფენ ეროვნულ უმცირესობას განკუთვნილ პირთა უფლებას, ისარგებლონ საინფორმაციო საშუალებებით საკუთარ ენაზე, შესაბამისი სახელმწიფო წესების თანახმად და შესაძლო ფინანსური მხარდაჭერით”. დისკრიმინაციის დაუშვებლობის პრინციპი მოითხოვს, უმცირესობათა ენებზე მაუწყებელი ტელერადიოკომპანიების მიერ მასმედიისათვის

განკუთვნილი სახელმწიფო დახმარების მიღებას თანაბარი ოდენობით. ენების ევროპული ქარტიის 11(1)(ვ) მუხლის თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებული არიან ან “დაფარონ იმ მასმედიის დამატებითი ხარჯები, რომლებიც იყენებენ რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებს, სადაც კანონით ზოგადად დადგენილია მასმედიის საშუალებათა ფინანსური მხარდაჭერა”, ან “არსებული ფინანსურ მხარდაჭერის ზომები მოახმარონ აუდიოვიზუალური პროდუქციის წარმოებას რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებზე”.

როგორც ადრე აღინიშნა, უმცირესობათა ენებზე **აუდიოვიზუალური პროდუქციის წარმოებისა და გავრცელების** მიმართ, ენების ევროპული ქარტიის 11(1)(დ) მუხლი მონაწილე სახელმწიფოებს ავალდებულებს, “წახალისონ ან/და ხელი შეუწყონ რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებზე აუდიო– და აუდიოვიზუალური პროდუქციის წარმოებასა და გავრცელებას”. ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციაში № R (93) 5, სათაურით [რეკომენდაცია], რომელიც შეიცავს ევროპულ სატელევიზიო ბაზარზე ისეთი აუდიოვიზუალური ნაწარმოებების გავრცელებისა და მაუწყებლობის ხელშეწყობაზე მიმართულ პრინციპებს, რომლებიც წარმოებულია დაბალი აუდიოვიზუალური პოტენციალის ან შეზღუდული გეოგრაფიული ან ენობრივი მოცულობის მქონე ქვეყნებსა თუ რაიონებში”, კომიტეტმა გამოხატა მოსაზრება, რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა ევროპული კონვენციის მე-10 მუხლში განმტკიცებული თავისუფლებები “შეიძლება სათანადოდ განხორციელდეს დაბალი აუდიოვიზუალური პოტენციალის ან შეზღუდული გეოგრაფიული ან ენობრივი მოცულობის მქონე ქვეყნებსა და რეგიონებში აუდიოვიზუალური პროგრამების მწარმოებელთა მიერ, რომელთაც ევროპული სატელევიზიო ბაზრის ქმედითი მისაწვდომობით ეძლევათ საკუთარი პროდუქციის გავრცელების საშუალება”. ევროკავშირის ფარგლებში, 97/36/EC დირექტივის პრეამბულის 31-ე პუნქტი ხაზს უსვამს ევროპული თანამეგობრობის მიერ დამოუკიდებელ მწარმოებელთა მხარდაჭერის აუცილებლობას, “ყოველი მონაწილე სახელმწიფოს აუდიოვიზუალური შესაძლებლობების და ევროკავშირის ნაკლებად გავრცელებული ენების დაცვის აუცილებლობის გათვალისწინებით”.

“დამოუკიდებელი მწარმოებლის” ცნების განსაზღვრისას, წევრმა სახელმწიფოებმა “კარგად უნდა გაითვალისწინონ ისეთი კრიტერიუმები, როგორცაა საწარმოო კომპანიის საკუთრების სტრუქტურა, ერთსა და იმავე მაუწყებლისათვის მიწოდებული პროგრამების მოცულობა, ასევე საკუთრება მომიჯნავე უფლებებზე” (ევროპის პარლამენტისა და საბჭოს 1997 წლის 30 ივნისის დირექტივა 97/36/EC, რომელიც ცვლის და ავსებს საბჭოს დირექტივას 89/552/EEC მონაწილე სახელმწიფოთა კანონმდებლობის, ინსტრუქციებისა და ადმინისტრაციული აქტების ზოგიერთი დებულების კოორდინაციის შესახებ და ეხება სატელევიზიო-სამაუწყებლო საქმიანობის განხორციელებას).

- 17) უმცირესობათა ენებზე მაუწყებლობისათვის **გამოცდილების მოპოვებისა და კადრების მომზადების** მოთხოვნა არაპირდაპირი ფორმით არის მოცემული მრავალ საერთაშორისო-სამართლებრივ დოკუმენტში, რომელიც ზემოთ იქნა ციტირებული. ენების ევროპული ქარტიის 11(1)(ზ) მუხლი მონაწილე სახელმწიფოებს პირდაპირ ავალდებულებს “დახმარება გაუწიონ ჟურნალისტებისა და მასმედიის სხვა პერსონალის მომზადებაში, რომლებიც რეგიონალურ ან უმცირესობათა ენებს იყენებენ”.